

TRACTATUS QUINTUS.

DE

JURAMENTO ET ADJURATIONE.

1. D. Thomæ divisio generalis actuum externorum religionis. — Divus Thomas, secunda secundæ, in principio quæstionis 84, et 89, divisionem quamdam generalē actuum externorum religionis insinuat, nam quosdam exercemus offerendo aliiquid Deo, alios assumendo aliiquid sacram et divinum. Ad prius membrum pertinent omnia, quæ in superiori volumine a nobis tractata sunt, et sub eodem collocat D. Thomas votum, per quod aliiquid Deo promittimus, et ideo prius de illo agit, quam de juramento. Posterius autem membrum subdividit in cultum sacramentorum, et in assumptionem nominis Dei; quia vel assumptio illa consistit in facto, vel in verbo; si in facto, pertinet ad usum sacramentorum; si in verbo, ad usum divini nominis. Sub sacramentis autem intelligenda sunt sacramentalia, ut est prima tonsura, aqua benedicta, et similia, quæ religiose sumimus. Sed tractatum de his rebus merito rejicit D. Thomas in tertiam partem, ubi nos etiam de illis disseruimus. Assumptionem autem divini nominis dividit D. Thomas in tria membra, scilicet, juramentum, adjurationem, et invocationem ad orandum vel laudandum Deum. Posset vero etiam votum sub assumptione divini nominis constitui, quia non possumus Deo vovere, quin ipsum aliquo modo nominemus. Unde sub præcepto illo Exod. 20: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*, omnes comprehendunt vota Deo facta, per quæ in vanum Dei nomen assumitur, nisi fideliter fiant et impleantur. Item sub nomine Dei, etiam verba ejus sacra comprehendendi possunt: illa enim etiam sumimus ad aliquem usum, qui non debet esse vanus vel profanus, sed religiosus, et ita, sub hoc genere actus religiosi, multi ex actibus supra tractatis comprehenduntur.

2. Duplex modus assumendi nomen Dei honeste. — *Locutio de Deo de se non pertinet ad religionem.* — *Assumere nomen Dei ad loquendum cum illo, est officium religionis.* — Verumtamen, ut methodum a nobis inchoatam prosequamur, advertendum est, duobus modis posse assumi nomen Dei, modo honesto, scilicet, vel ad loquendum de Deo, vel ad loquendum cum Deo; vix enim cogitari potest aliqua ratio nominandi Deum, quæ ad has non reducatur; vel si cogitetur, non erit rationi consentanea, sed erit aliquis abusus nominis Dei, qualis erit usus sacrorum verborum, applicando illa ad profana colloquia, vel ad vanas hominum laudes, et similia, quæ ad genus quoddam sacrilegii vel irreligiositatis spectant, ut supra in tertio tractatu visum est, et tractando de horis canoniciis attigimus. Nominare autem Deum ad loquendum de illo, honestum et sanctum est, per se loquendo, non tamen directe spectat ad virtutem religionis, quia ibi non respicitur Deus necessario ut objectum *cui*, sed tantum ut materia locutionis, nisi iste sermo de Deo ad ejusdem cultum specialiter referatur, quod tamen necessarium non est ex vi locutionis de Deo, etiam ut honeste fiat. Pertinere ergo potest ad fidei confessionem, si solum de Deo loquamur ad protestandam fidem. Item spectare potest ad charitatem, si de Deo loquamur, ut vel nos vel alios ad Dei amorem incitemus: aliquando vero potest esse actus doctrinæ, quasi speculativæ, ut cum de Deo loquimur ad docen-

dum, vel discendum, quod potest honeste fieri ex sola studiositate, et honestius ex charitate; ex religione vero ordinarie non fit, fieri autem potest ex intentione operantis, ut per se constat. Inde vero non consurgit specialis actus religionis: sed ita se habet sicut actus aliarum virtutum, qui ex intentione operantis possunt imperari a religione. Igitur sermo de Deo esse potest materia intentionis religiosæ, non tamen est specialis actus religionis. Assumere autem nomen Dei ad loquendum cum illo est proprium officium religionis, quia ibi respicitur Deus tanquam objectum *cui*, seu tanquam persona ad quam actus dirigitur, quod est proprium religionis, nam est pars justitiae, et respicit Deum tanquam alterum, ad quem tendit. Item quia quotiescumque aliquo loquimur, ratio postulat ut cum debito honore loquamur; et hoc observat religio respectu Dei.

3. Locutio ad Deum quibus modis fiat. — *Quomodo Deus nobis assistat jurantibus.* — Locutio autem ad Deum variis modis fieri potest; primo, solum ad cultum et honorem, et hoc maxime fit per divinam laudem; secundo, ad grati animi significationem, quod fit per gratiarum actionem; tertio, ad impetrandum aliquid ab ipso, quod fit per orationem, seu petitionem, et per omnem modum obsecrandi, precandi, et similes, quæ omnia nos supra ad tractatum de Oratione reduximus, propter rationes ibi traditas. Per votum etiam satis directe et expresse cum Deo loquimur, ad effectum autem proximum longe diversum quam prædictis modis: dico autem proximum, quia, licet in ratione cultus omnes convenient, hæc in voto fundatur in oblatione, et obligatione quæ per promissionem Deo fit. Ultra hos vero invenitur alius modus loquendi ad Deum, qui licet non sit tam expressus, re tamen vera est etiam locutio ad Deum, et hic invenitur in juramento et adjuratione, nam per utramque invocatur et imprecatur aliquo modo Deus; non potest autem invocari vel imprecari a nobis, nisi aliquo modo loquamur cum ipso, ut videtur per se notum. Per juramentum autem invocatur a nobis, ut testis, vel tanquam fidejussor; per adjurationem vero, aliquo etiam modo invocamus Deum, ut nobis assistat, quasi favorem præbens, ut alius, quem adjuramus, faciat quod rogamus vel imperamus. Unde licet votum magis conveniat cum oratione in modo loquendi cum Deo, magis expresso et directo, et in hoc etiam quod solet votum orationem adjuvare, nihilominus juramentum in hoc cum oratione convenit, quod quamdam tacitam petitionem involvit, ut explicando rationem juramenti magis patebit. Hac igitur ratione, hunc tractatum non incommodè post præcedentem de oratione proxime collocavimus, votum in ultimum locum reservantes, ut ab illo ad statum religiosum, tanquam ad effectum ejus, transitum faciamus.

4. Modus colligendi omnes actus externos religionis. — Atque hinc etiam obiter possumus colligere novam rationem comprehendendi omnes actus virtutis religionis externos, id est, distinctos ab affectu colendi, nam quidam consistunt in actione, alii in receptione, alii in sermone, seu locutione ad Deum: de primis dictum est in tribus primis tractatibus, præsertim in secundo. Actus vero, qui in receptione consistunt, in tractatum de Sacramentis rejicimus. Postremi igitur in hoc volumine explicantur, et juxta tres modos principales loquendi ad Deum jam explicatos, tribus etiam tractatibus illos comprehendimus. In illo autem modo ultimo quasi invocandi divinum nomen, ut assistat præbendo auctoritatem alicui actui nostro, tres modos distinguere possumus: in uno adducimus Deum in testem, quod pertinet ad juramentum assertorium; in alio dici potest afferri ut fidejussor, ut in juramento promissorio; in tertio videtur interponi ut mediator dans virtutem, vel favorem desiderio nostro, ut in adjuratione. Juxta hanc ergo partitionem, et adjungendo vitia contraria, hunc tractatum in quatuor libros dividemus: primus erit de Juramento assertorio, secundus de Promissorio, tertius de Perjurio, quartus de Adjuratione.

INDEX CAPITUM LIBRI PRIMI

DE JURAMENTO, PRÆSERTIM ASSERTORIO.

CAP. I. *Quid sit juramentum.*

CAP. II. *Utrum juramentum sit actus
licitus et honestus.*

CAP. III. *Utrum ad jurandum, veritas,
justitia, et judicium requirantur.*

CAP. IV. *Utrum juramentum sit actus
elicitus virtutis religionis.*

CAP. V. *An juramentum per solum
Deum, vel etiam per creaturas fieri
possit.*

CAP. VI. *Utrum finis juramenti sit
confirmatio veritatis.*

CAP. VII. *De materia juramenti, et divi-
sionibus quæ ex illa sumi possunt.*

CAP. VIII. *De divisione juramenti in
assertorium et promissorium.*

CAP. IX. *Qualis sit divisio juramenti
in assertorium et promissorium.*

CAP. X. *Materiam juramenti esse veri-
tatem contingentem.*

CAP. XI. *Utrum ex parte formæ juran-
tis verba requirantur.*

CAP. XII. *De triplici divisione jura-
menti ex parte formæ.*

CAP. XIII. *De variis jurandi formulis.*

CAP. XIV. *De causa efficiente jura-
menti, seu de personis quæ jurare
possunt.*

LIBER PRIMUS

DE JURAMENTO

PRÆSERTIM ASSERTORIO.

*Explicatur quid sit juramentum asserto-
rium, quid promissorium.* — In hoc titulo ta-
cere supponimus divisionem juramenti in as-
sertorium et promissorium, quam postea ex
professo exponemus. Nunc breviter asserto-
rium dicitur, quando solum fit ad veritatem
confirmandam; promissorium vero quando
ultra præsentem veritatem adducitur Deus ad
confirmandam aliquam promissionem, seu

obligationem in futurum. Non instituimus au-
tem specialem disputationem de juramento in
genere, ut abstrahit ab assertorio, et promis-
sorio, quia, ut videbimus, omne juramentum
promissorium, assertorium etiam est, licet
non convertantur, quia potest esse juramen-
tum assertorium, et non promissorium. Unde
fit ut necessaria non sit abstracta seu commu-
nis consideratio. Nam explicando assertorium

juramentum, exponetur quidquid habet com-
mune cum promissorio, et solum supererit
declarandum id quod est proprium juramenti
promissorii, quodque ipsum addit ultra assessorum.
Circa juramentum ergo assertorium,
quod simpliciter juramentum appellabimus,
primo videndum est quid sit, et quos actus
mentis aut corporis requirat, quamque honesta-
tem habeat. Deinde causas ejus, et si quas
habuerit proprietates, declarabimus.

CAPUT I.

QUID SIT JURAMENTUM.

1. *Philonis descriptiones de juramento.* — Supponimus juramentum esse, quia hoc tam
est clarum ex Scriptura et usu ipso, ut nulla
indigeat probatione. Ex dicendis autem con-
statit ratio, et modus quo talis actus possibilis
sit; prius vero quam explicemus quid jura-
mentum sit, vocis significationem, et quasi
descriptionem et etymologiam breviter propo-
nere necesse est. Traduntur autem a Theologis
et jurisperitis variae juramenti descriptiones,
quas late refert Selva, in tract. de Juram., 1
p., n. 1, ex Glos., in rubr., ff. De jurejuran-
do; et Gloss. 22, q. 1, in princ.; Panor.,
Felin., et aliis in Rubr., extra eodem; Hos-
tiens., in Summa, in principio ejusdem tituli;
Anton., 2 p., tit. 10, c. 3; Sylvest., Angel.,
et aliis, verb. *Juramentum.* Summa vero om-
nium est, quam attigit D. Thomas 2. 2, q. 89,
art. 4, ubi dicit jurare, esse Deum in testem
assumere, ex August., ser. 28 de Verbis Apos-
toli, c. 3, dicente: *Quomodo tu, cum juras,*
Deum adhibes testem, sic ipse, cum jurat, se
testem adhibet, et in c. 6: *Quid est enim, in-*
quit, jurare per Deum, nisi testis est Deus,
quod ibi late prosequitur; sic etiam dixit Phi-
lo: *Jusjurandum est testificatio Dei de re con-*
troversa; et refertur ab Antonio Melissa Ab-
bate, lib. 2 Serm., ser. 63; apud ipsum vero,
lib. 2 de Plantat. Noe, post medium, sic legi-
tur: *Juramentum est fidei signum firmissi-*
mum conjunctum cum Dei testimonio, cum jura-
rantes in re dubia testem Deum invocent; et
in lib. de Decalogo: *Jusjurandum, ait, est*
testimonium de rebus dubiis; et lib. de Specia-
libus legibus: *Jusjurandum nihil est aliud*
quam in re ambigua Dei testificatio. Denique
Gregor. Nyssenus, Orat. 4 in Cant., juramen-
tum esse dixit orationem, quæ ex se fidem
veritati conciliat, quod solus Deus facere po-
test, quia solus ex se veritas est. Nam si jura-

ergo dicitur, jurare, esse Deum in testem adducere, formaliter est intelligendum, et cum proportione applicandum, nam testimonium juramenti semper inducitur ut fundatum in auctoritate veri Dei, quantum est ex intentione jurantis, et hoc appello formaliter; tamen in re ipsa si juramentum procedat ex vera fide et religione, fundatur in auctoritate veri Dei; si vero ex falsa religione procedat, in re ipsa non habebit auctoritatem Dei veri, sed tantum in intentione et falsa existimatione jurantis. Quomodo autem jurari possit per creaturam, infra dicetur.

3. *Etymologia juramenti.* — Hinc colligit D. Thomas, in d. art. 4, etymologiam verbi *Jurandi*. Censetur enim a jure deductum, quia id, quod divino testimonio firmatur, quasi jure suo pro vero habendum sit; vel quia id, quod juramento promittitur, ita firmum et stabile esse debet, ac si esset jure stabilum. Unde solet etiam juramentum *jusjurandum* appellari: haec namque dñae voces synonymæ esse videntur in jure, et in usu Latinorum auctorum, quamvis posterior vox firmatatem et stabilitatem juramenti magis exprimere videatur, ut indicant juristæ, quos refert Anton. Corset., in tract. de Juram., q. 3, num. 5, accommodans illud Zachariæ, Luc. 1: *Jusjurandum, quod jurarit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis;* et in Scriptura frequens est usus illius nominis; solet etiam juramentum appellari sacramentum, ut in 3 tom., in princ., de sacramentis adnotavimus, ubi ex jure et Scriptura usum illum comprobavimus. Propter quod dixit Panor., in Rub. de Jurejurando, haec tria esse synonyma, juramentum, *jusjurandum*, et sacramentum; sed intelligit in subjecta materia; nam constat nomen sacramenti alias habere significaciones, et magis proprias; accommodatur autem ad juramentum significandum, quia etiam juramentum est saeculae signum, scilicet infallibilis veritatis divini testimonium: et haec videntur de nomine sufficere.

4. *Explicatur quid sit juramentum.* — *Quæ concurrant ad juramentum.* — *Juramentum potest sola mente consummari in ordine ad Deum.* — Jam circa rem ipsam in juramento duo possumus considerare: unum est realis actio, per quam juramentum præstatur; aliud est honestas ipsius juramenti. Primum diei potest physicum, et quasi materiale in juramento; secundum, morale et quasi formale juramenti; ut ergo perfecte intelligatur quid

sit juramentum, utrumque exponere necesse est: et de secundo quidem dicemus in capitibus sequentibus. Hic breviter circa ipsum juramenti actum advertendum est, ad juramentum concurrere et intellectum, et voluntatem, et linguam. Concurrit enim intellectus propounding necessitatem vel utilitatem jurandi, voluntas autem adjungit voluntatem, seu intentionem jurandi, ipsum autem juramentum sermone consummatur. Sed in hoc ultimo est advertendum, quod, licet respectu hominum juramentum consummetur per signum sensibile (quod frequentius per vocem exhibetur, potest tamen etiam fieri per scripturam, vel alia signa, ut infra dicetur), nihilominus in ordine ad Deum potest in mente juramentum consummari. Nam, sicut infra dicemus de voto, posse interdum mente consummari, quia soli Deo fit, ita etiam juramentum in ordine ad Deum potest etiam sola mente fieri. Quod maxime locum habere videtur in juramento promissorio, nam ad simplicem assertionem non videtur posse accommodari juramentum in ordine ad Deum, cum ipse ita sit certus de omni veritate, et de omni conceptu hominis loquentis ad ipsum, ut non possit per juramentum certior de illis reddi: promissio autem interius Deo facta potest etiam interius juramento firmari, non ut inde Deus certior reddatur, sed ut jurans, quantum in ipso est, majorem firmatatem sue promissioni adhibeat; hoc ergo possumus vocare mentale juramentum, quod solo intellectu et voluntate perficitur.

5. *In qua potentia formaliter sit juramentum.* — Quod si inquiratur in qua illarum potentiarum formaliter sit, seu consummetur, dicendum est breviter esse in intellectu, nam in locutione mentali consistit, sicut etiam infra dicemus de mentali voto; nam sicut in multis aliis, ita in hoc æquiparari possunt. Et majori ratione hoc est necessarium in juramento, quia non consistit in ipsa promissione, sed in invocatione divini nominis ad confirmandam illam; invocatio autem interius non fit, saltem modo humano, nisi per intellectualem locutionem, ut supra tractatu de Oratione fuse declaratum est. Ex quo intelligimus intellectum ad hoc juramentum dupliciter concurre, scilicet, antecedenter et consequenter respectu voluntatis. Praecedit enim judicium, quod expedit aliquid Deo promittere cum juramento, et sequitur voluntas promittendi et jurandi, et postea intellectus cum Deo loquens juramentum exhibet, atque ita etiam illud juramentum consummatur lingua, non cor-

porali, sed spirituali. Quin potius etiam quando juramentum voce exprimitur, necesse est ut post voluntatem jurandi intellectus dirigat, et quasi dictet jurandi formam voce exprimendam. De hac autem voce, seu signo sensibili sufficiente et necessario ad juramentum, quod inter homines fit, dicemus inferius tractando de materia et forma juramenti.

6. Solum ergo superest explicandum an intentione voluntatis sit necessaria ad esse juramenti; in quo non dubitamus, quin sit necessaria voluntas proferendi verba, per quæ sufficienter significetur Deum in testem adduci, quia alias prolatio talium verborum non esset action humana, et consequenter non esset juramentum: nam juramentum propriè significat actionem humanam; nemo enim dicet hominem dormientem jurare, etiamsi verba ad jurandum sufficientia proferat, et idem est de amente, et similibus. Unde etiam constat necessarium esse ut talis voluntas libera sit, et cum pleno judicio rationis, saltem quod ad peccandum mortaliter sufficiat, juxta dicenda infra in tract. de Voto. Et ratio est clara, tum quia debet esse actus humanus, ut dixi, et sine tali judicio non est plene actus humanus; tum etiam quia ad perjurium simpliciter requiritur talis deliberatio; ergo et ad juramentum. Verum est posse dari perjurium veniale ex surreptione, ut infra dicetur, unde etiam videtur posse dari simile juramentum, sed illud non erit actus virtutis, nec sufficiens perse ad invocandum simpliciter Deum religioso modo, nec ad prudenter jurandum verum; et ideo absolute dicimus ad jurandum requiri sufficientem deliberationem humani actus; neque in hoc est ulla difficultas.

7. *Difficultas.* — Dubium ergo solum est, an haec intentio sit separabilis ab illa voluntate. Et videtur quidem inseparabilis, nam, eo ipso quod aliquis vult exterius significare se adducere Deum in testem, necessario inducit divinum testimonium ad suam enunciationem confirmandam; ergo non requiritur alia intentio jurandi, sed haec intrinsecus includitur in illa voluntate. Antecedens probatur primo ab inconvenienti, quia si ratio juramenti penderet ex alia intentione hominis, juramenti usus inutilis et vanus redideretur, quia ex illo nulla firmitas vel certitudo assertioni juratae accresceret, qui est finis juramenti. Sequela patet, quia tota ratio juramenti esset incerta et occulta, nam penderet ex intentione interiori hominibus ignota. Unde licet audiamus hominem jurantem,

scire non poterimus an juret, quia nescimus an habeat intentionem jurandi distinctam a voluntate proferendi talia verba. Hoc autem videtur esse magnum inconveniens in re morali; ergo non est necessaria talis intentio. Unde videtur consequenter dicendum, sufficienter afferri Deum in testem, eo ipso quod verba juramenti voluntarie proferuntur cum externa professione, seu demonstratione, quod ad confirmandam veritatem proferantur, nam eo ipso censetur talis enunciatio constituta sub divino testimonio, et pertinere ad cultum et honorem Dei, ut cum veritate proferatur; ergo hoc sufficit ad rationem juramenti, non obstante quacumque alia interiori intentione.

8. *Resolutio: intentionem in juramento esse omnino necessariam.* — *Confirmatur resolutio exemplis.* — Nihilominus dicendum est, intentionem jurandi esse omnino necessariam ad constitutionem (ut sic dicam) juramenti, et veritatem ejus in essendo; nam juramentum exterius prolatum sine intentione jurandi factum juramentum est, non verum, etiam si assertio, in quam cadit, vera sit. Ita sentiunt Doctores omnes, quos infra referemus tractando de juramento promissorio: hac enim ratione dicunt, juramentum promissorium factum sine intentione jurandi non inducere specialem obligationem. Ratio enim est, quia illud non habet esse juramenti, et ideo non habet effectus ejus. Probari autem potest primo exemplis, quia votum factum exterius sine intentione votandi non est votum, nee sacramentum, sine intentione factum, est verum sacramentum, sed fictum, etiamsi non desit voluntas exercendi exterius omnia necessaria signa; ergo idem est in juramento, est enim suo modo sacramentum, id est, sacrum signum, ut diximus. Ratio denique eadem est, quæ in cæteris cum proportione adhiberi solet: quia juramentum debet esse actus humanus, non solum quatenus est quædam materialis locutio, sed etiam quatenus juramentum est; non potest autem esse hujusmodi, nisi ab intentione jurandi procedat. Et confirmatur aperte, quia sæpe prolatio ejusdem verbi in uno est juramentum, et non in alio, solum propter diversam intentionem, ut in sequentibus multis exemplis videbimus, et optime declarant verba Pauli I. C. in l. 3, ff. de Rebus dub.: In ambiguo sermone, non utrumque dicimus, sed dumtaxat, quod volueret ex intentione interiori hominibus ignoramus. Eadem etiam verba proferri possunt materialiter seu relative, et formaliter seu si-

gnificative, quod pendet ex intentione dicentis, juxta cap. *Humanæ artes*, 22, q. 5; sed verba uno modo sunt juramentum, et non alio; ergo hoc pendet ex intentione jurantis. Denique hic habet locum axioma illud, quod actus agentium non excedunt intentionem eorum; ergo qui non habet intentionem jurandi non jurat, etiamsi verba exterius proferat.

9. *Satisfit rationi oppositæ.*— Ad rationem ergo in contrarium respondetur, voluntatem proferendi verba apta ad jurandum separari posse a voluntate jurandi, quamvis e converso voluntas jurandi humano modo, seu respectu hominis, necessario includat voluntatem exhibendi signum sufficiens ad jurandum. Unde non dicimus ad verum juramentum constitendum necessarias esse duas voluntates, unam proferendi verba, et aliam jnrandi, sed dicimus esse necessariam talem intentionem, seu voluntatem, quæ ca lat in prolationem verborum sub motivo conficiendi juramentum, seu, quod idem est, afferendi Deum in testem. Potest autem haberi voluntas proferendi eadem verba sine illo motivo, sed ex intentione decipiendi alios, et tunc dicimus separari voluntatem proferendi verba ab intentione jurandi, et illam non sufficere ad juramentum; nam ille, qui sic dolose jurat, re vera non vult significare se adducere Deum in testem, sed vult illud fingere, aut apparen ter ostendere, quod non satis est ad jurandum. Ad inconveniens autem illatum, respondemus certitudinem, quæ ex juramento resultat, non esse talem aut tantam, ut non sit dolis hominum aut deceptionibus exposita. Sicut ergo potest homo mentiri, etiamsi juret, ita potest dolose et ficte jurare, etiam si aliud exterius profiteatur. Neque propterea inutile est juramentum, nam satis est, quod teneatur homo, qui jurat, absque dolo et fraude jurare, ut moraliter credatur ex animo jurare, quando juramentum exhibit. Sicut etiam potest homo falsum dicere, quamvis ex animo juret, et nihilominus non est inutile juramentum, quia satis est quod homo teneatur peculiari obligatione dicere verum, quando Deum in testem adducit.

10. *Objectio.*— Sed urgebit aliquis, inquendo quid peculiariter operetur illa intentio jurandi, vel ad quid sit necessaria. Nam si quis intendat, ut Deus peculiari aliquo signo ostendat veritatem, illud esset tentare Deum, quia est petere miraculum, vel insolitus opus sine sufficienti causa; si vero intendat solum

dare auctoritatem suæ assertioni, interposito divino nomine, quia solent timere homines assumere divinum nomen ad falsum confirmandum, nihil videtur conferre intentio jurandi, quia quomodocumque assumatur divinum nomen ad persuadendam veritatem, idem affectus apud alios sequitur, nam æque existimant illud esse verum, et testimonio divino confirmatum. Unde videtur esse magna differentia inter intentionem vovendi, vel faciendi sacramentum, et intentionem jurandi, nam in voto, substantia ejus et obligatio pendent ex voluntate hominis; sacramentum etiam ita est a Deo institutum, ut in substantia sua, et consequenter etiam in effectu pendeat ex intentione ministri; in juramento autem nihil esse videtur in substantia ejus, quod pendeat a voluntate jurantis, nisi exterior assumptionis divini nominis, qua invocatur Deus ut testis. Neque etiam invenitur ibi aliquis effectus, quem Deus facturus sit, qui ex intentione jurantis pendeat, nam, ut diximus, juramentum non debet fieri eo animo ut Deus exhibeat aliquod extraordinariorum signum, quo ostendat veritatem. Effectus ergo juramenti totus videtur positus in opinione audientium, videlicet, ut inde moveantur ad credendum, verum esse quod dicitur; hic autem effectus æqualiter sequitur, sive proferens talia verba habeat intentionem jurandi, sive non, quia sicut difficile creditur hominem invocare Deum ad testificandum falsum, ita difficile creditur audere hominem dolose assumere nomen Dei ad falsum suadendum, nam irreligiositas et irreverentia Dei in utroque invenitur.

11. *Solutio dubii.*— *Differentia inter juramentum sine intentione, et juramentum omnino falsum.*— *Juramentum fictum per se non inducit obligationem.*— Respondeo, sine intentione jurandi, ut dixi, neque posse definiri an verba ad jurandum proferantur, necne, neque distingui juramentum a non juramento. Hæc autem intentio exterius declaranda est, vel sufficienter exprimenda, ut de juramento possit hominibus constare; hoc autem duobus modis fieri potest, scilicet aut vere, aut dolose, et circa hoc maxime versatur difficultas tacta, an scilicet sufficiat dolosa intentione; vel, si non sufficit, quid magis operetur ad rationem, vel effectum juramenti, intentio vera quam ficta, quando in prolatione verborum eadem est species, seu forma jurandi, etiam apud homines. Ad quod imprimis dicendum est, esse magnam differentiam apud Deum, nam qui habet veram intentionem ju-

randi, quantum est in se, Deum inducit ad testificandum, quod non facit is qui apparenter tantum jurare intendit, seu ita proferre verba ac si juraret. Unde fit ut si fortasse assertio falsa sit, minor injuria fiat Deo per fictum, quam per verum juramentum, quia est diversa malitia, nam juramentum vera intentione factum erit perjurium; cum dolosa autem intentione erit mendacium perniciosum, et scandalosum. Et posterior potest declarari ex poenis, nam si lata esset excommunicatio propter perjurium, incurriteret illam, qui verba proferret ex vera intentione jurandi, non autem qui ficta, sicut non incurrit poenas hæretici, qui ficta intentione adorat idolum. Denique in aliis effectibus quos juramentum habere potest, invenitur magna differentia, quia juramentum fictum per se non inducit obligationem sicut verum, ut infra videbimus. Est ergo unum juramentum verum, utique veritate in essendo, aliud tantum apprens, et hæc differentia ex intentione provenit.

12. Atque ita simul cum ratione juramenti duas ejus partitiones explicimus: una est juramenti in mentalem, et vocalem; sed mentale juramentum solum inter Deum et hominem versari potest, et cum interiori voto conjungitur, quoties fieri contingit; et ideo nihil fere amplius in hac materia de illo considerandum est, sed in tractatu de Voto. Hic vero propriæ de juramento vocali tractamus. Altera divisio juramenti est in verum et fictum, quæ propriæ est subdivisio juramenti vocalis, quod hominibus præstatur, nam apud Deum non potest intercedere fictio. Est autem divisio analoga, nam solum verum juramentum est simpliciter tale: loquor autem in præsenti de vero juramento in essendo, id est, quod habet verum esse juramenti, sive eadat in assertiōnem veram, sive in falso, quod poterit dici juramentum verum, vel falsum in dicendo, et de hoc vero juramento præcipue tractamus; obiter tamen attingemus quæ necessaria fuerint de imagine ejus; sic enim fictum juramentum non immerito appellari potest.

CAPUT II.

UTRUM JURAMENTUM SIT ACTUS LICITUS ET HONESTUS?

1. *Hæresis antiqua de jurando.*— Antiqua fuit hæresis juramentum ita esse intrinsece malum, vel Christianis interdictum, ut nunquam omnino liceat. Ita senserunt Albanenses, et Bagnolenses, et Catharistæ, seu Cathari, et alii

plures, quos sub illorum nominibus refert Præteolus, et Castro, verb. *Jurament., hæresi* 1, Waldenses et Pseudoapostolos in eo errore fuisse dicit. Hæretici etiam Anabaptistæ referunt idem tenere et observare, ut videri potest apud Jansen., c. 40 Concordiæ, ubi etiam refert ex Augustino, Epist. 89, quæst. ult., Pelagianos in eodem fuisse errore, et clarus constat ex Epistol. 88, quæ est Hilarii Syracusani, ad eumdem Augustinum. Ejusdem erroris meminit Bernard., homil. 69, in Cant. Fundamentum hujus erroris sumptum videtur ex illis verbis Christi, Matth. 5: *Audistis quia dictum est antiquis: Non perjurialis, redde autem Domino juramenta tua; ego autem dico robis: Nolite jurare omnino.* Quibus verbis prorsus videtur interdicere juramentum in lege gratiæ, tum quia quoad hoc videtur augere antiquum præceptum; tum etiam quia illa particula, *omnino*, hanc vim habere videatur; tum denique quia paulo inferius subjunxit: *Sit autem sermo vester, Est, est, Non, non, quod autem his abundantius est, a malo est;* ergo etiam malum est, nam mala arbor non potest bonos fructus facere.

2. Unde Jacobus, c. 5, similiter prohibet jurare, cum tanta exaggeratione, ut videatur hoc aliis præceptis præferre, dum ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum;* et deinde repetit illa verba Christi: *Sit autem sermo vester, Est, est, Non, non, et subjungit hanc rationem, ut non sub iudicio decidatis,* id est, ut non condemnemini in divino iudicio; sentit ergo quodcumque juramentum puniri in divino iudicio; ergo esse prohibitum et culpabile. Neque solum in novo Testamento, sed etiam in veteri videtur prohiberi juramentum, ut Osee 4: *Negue juraveritis: Vivit Dominus;* et Zach. 5: *Omnis fur judicabitur, et omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.* Præterea Patres vindicent huic sententiæ favere, præsertim Basil., hom. in Psal. 14; Chrys., hom. 19 et 78, ad Popul., et 17 in Matth.; et ibi Theoph., Matth. 5; Orig. tract. 35, Matth.; et Tertul., lib. de Idololatr., c. 11, dicens: *Taceo de perjurio, quando nec jurare quidem licet;* et Clem. Rom., lib. 6 Const. Apost., c. 11: *Magister, ait, noster præcepit, ut neque verum Deum juraremus, ut sermo noster firmior, credibiliorque ipso jurejurando haberetur.*

3. Ratione etiam declarari potest, primo, quia impossibile est homini Deum afferre in testem, etiamsi maxime velit; ergo in vanum